

Inštitut za zgodovino
delavskega gibanja

KNJIŽNICA

865/B

21.

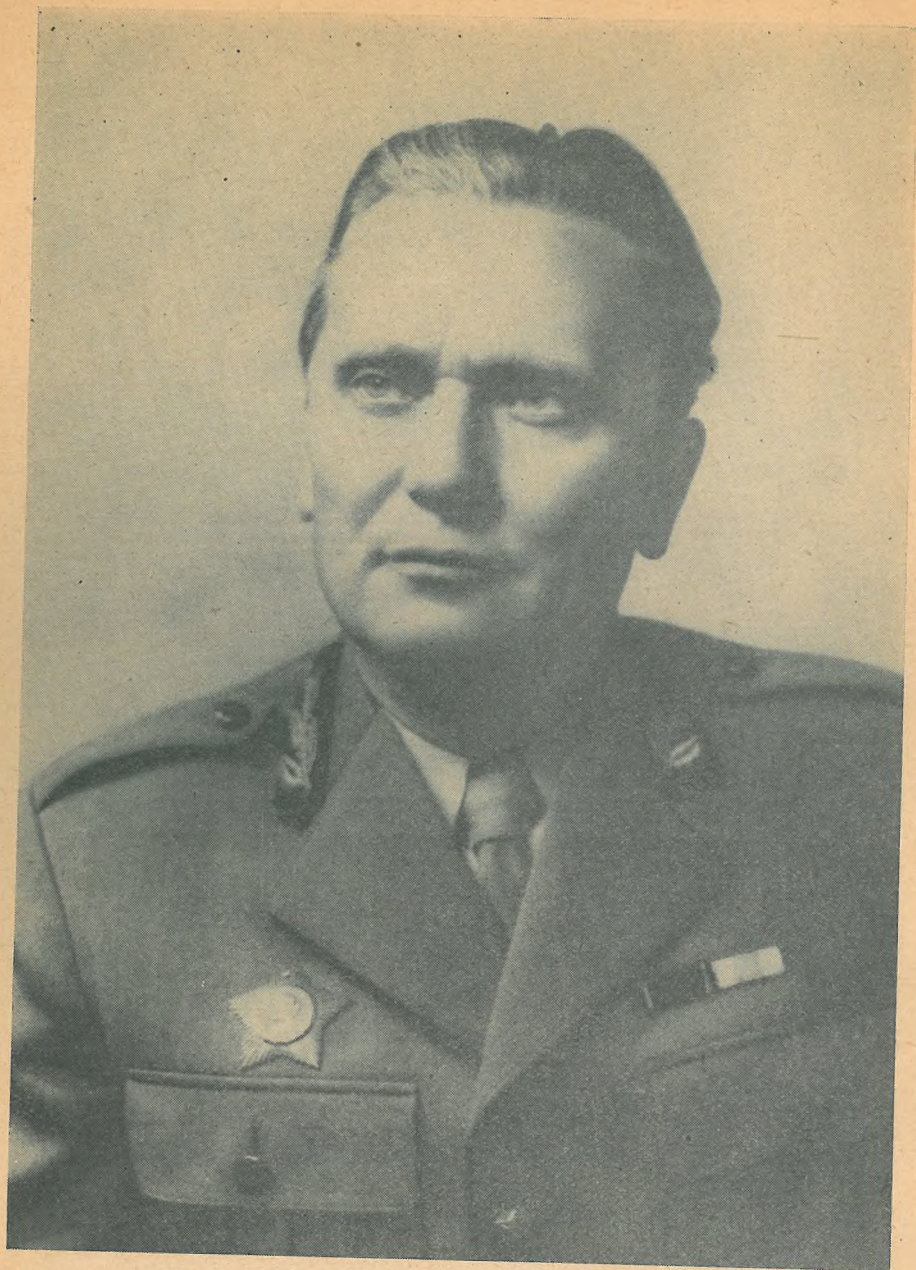
1945

TITO JE GOVORIL

V ZAGREBU
IN V LJUBLJANI

ZDAJA PROP.KOM.
PRI 100 F
ŠT.

21

TITO JE GOVORIL

V ZAGREBU

IN

V LJUBLJANI

LJUBLJANA

MAJA 1945

TITO JE GOVORIL

V KLAGERBU

IN

V LJUBLJANI

865/B

26. IX, 1977

IZDALA PROPAGANDNA KOMISIJA PRI IOOF
NATISNILA TISKARNA MERKUR V LJUBLJANI

Titov govor v Zagrebu

Bratje in sestre, meščani in meščanke!

Srečen sem, da vas lahko danes pozdravim, da vam čestitam k osvoboditvi na tem svetem mestu, kjer je nekoč padel slavni sin hrvatskega naroda, Matija Gubec. Glejte, po štirih letih se mi nudi možnost, da sem spet v Zagrebu, ki nam je vsem ljub. Med tem časom je hrvatski narod, kakor ostali narodi Jugoslavije, mnogo pretrpel. Minila so štiri leta, odkar je bila tu proglašena neka neodvisna država Hrvatska. Ta neodvisnosti je prišla na nemških bajonetih, skupno z gestapom ter z nemškimi generali je prišel tako zvani »poglavnik« in prevzel dolžnost glavnega krvnika, glavnega hlapca okupatorja v Hrvatski. Toda tukaj moram podčrtati, da je sreča za hrvatski narod, ker so se našli sinovi in sestre, ki so šli v borbo skupno s Srbi, Slovenci, Bosanci in Hercegovci, s Črnogorci in Makedonci, da bi oprali to sramoto, ki jo je napravil hrvatskemu narodu največji zločinec, kar jih je rodila hrvatska mati — Pavelić. Da je tudi tokrat, kakor vedno, zmagala pravična stvar, je dokaz to, da smo mi v Jugoslaviji kljub strašni nadmoči sovražnika uspeli, obdržati se in ne samo obdržati se, temveč tudi zmagati.

Mesto Zagreb — Hrvatska kakor ostale federalne enote Jugoslavije — je bilo osvobojeno s krvjo in življenji sinov vseh narodov Jugoslavije. Na poljih Srema, na slavonskih ravninah, pred mestom Zagrebom so se borili ramo ob ramo sinovi Srbije, Makedonije, Črne gore, Hrvatske in Slovenije. Naša zmaga ni zmaga enega naroda Jugoslavije, temveč vseh narodov Jugoslavije. Ta nova Jugoslavija ni bila ustvarjena za zeleno mizo, ustvarjena je bila v teku štirih let, v mukah in trpljenju vseh narodov Jugoslavije. V tej novi Jugoslaviji bodo vsi jugoslovanski narodi imeli tiste pravice, ki so jih zaslužili, ker so dali zanjo svojo kri in svoje najboljše sinove. Vam so tu v Zagrebu štiri leta lagali, da so partizani predhodnica velikosrskih stremljenj, prav tako, kakor so v Beogradu la-

gali, da so partizani predhodnica velikohrvatstva, ker jim je na čelu Hrvat. Prepričan sem, da je tej laži malokdo verjel, če je razumel resnični položaj in ta je, da je ta borba, ki so jo bojevali partizani, ki jo je bojevala naša junaška armada Jugoslavije, da je ta borba skupna, da je enako izraz teženj ne samo Srbov, temveč vseh jugoslovanskih narodov.

Sedaj je prišel čas za novo, še težjo in dolgotrajnejšo borbo, borbo za obnovo naše porušene dežele. Z zadovoljstvom lahko ugotovim, da je Zagreb kolikor toliko ohranjen. To ni zasluga Pavelića, to ni zasluga Nemcev, to je zasluga onih, ki so se borili, ker so želeli, da ohranijo čim več mogoče, da bi mogli naši narodi izkoristiti to, kar so prej ustvarjali. Toda zato imamo porušene druge domove, imamo porušene vasi v Bosni in Hercegovini, Srbiji, Dalmaciji ali v Sremu, sploh povsod. In te vasi bomo morali zgraditi. Vaša naloga, vaša dolžnost je, da prav tako mislite, kako bomo skupno obnovili, kar je porušenega, ne glede na to, v kateri federalni enoti. S skupnimi silami bomo v obnovi v kratki dobi dosegli dobre uspehe, kakor smo jih dosegli v borbi. Sedaj imamo možnost, da v miru dokažemo, da smo pripravljeni za ceno največjih žrtev ohraniti pridobitve, za katere so dali življenja in kri najboljši sinovi vseh narodov Jugoslavije. To, kar je doslej doseženega, je bilo doseženo za vedno in ni več nobene sile, ki bi nam mogla odvzeti. Evo, primer: Videli ste nemške in ustaške vojake, kakšni so bili po štirih letih vojne. Med njimi so bili starci in ljudje, ki so popolnoma apatični, pa pogledjte naše nove armade! Pogledjte te borce po štirih letih bojevanja, kako jim v očeh gori odločnost, da se bore za ohranitev tistega, za kar so dali svojo kri. To je vojska mladega pokolenja. To so mladeniči in mlada dekleta, to je vojska, ki je prežeta z veliko energijo, da dokonča to veliko delo na polju izgradnje, prav tako, kakor ga je izvršila na bojnem polju.

Zdaj bi vam rad govoril o bratstvu in enotnosti jugoslovanskih narodov. To bratstvo in enotnost sta velika stvar. Brez tega bratstva in enotnosti ne more biti močne in srečne Jugoslavije, brez močne in srečne Jugoslavije ne more biti močne in srečne Hrvatske, ne more biti močne in srečne Srbije, Makedonije, Črne gore, Slovenije, Bosne in Hercegovine. Vse to se medsebojno izpolnjuje. Ko govorimo o federalni Jugoslaviji,

takrat ne mislimo na neki separatizem, temveč mislimo na nov državni ustroj nove Jugoslavije, kjer bo vsak sam sebi vladal, a hkratu tvoril enotno državo, s katero bomo ponosni pred vsem svetom in ki ima že danes pred vsem naprednim človečanstvom ugled, kakršnega ni imela nikoli nobena država na Balkanu.

Govorili so, da je bila Hrvatska v teh štirih letih neodvisna država. Vprašam vas, kaj je bilo v Hrvatski neodvisnega? Ničesar, razen neumnih fraz, ki so jih vsak dan širili. Hrvatska je bila zaslužjena, čeprav so se vile hrvatske zaslave. Bila je zaslužjena v vsakem pogledu prav tako, kakor so bili zaslužnjeni tudi ostali kraji Jugoslavije. In danes, ko smo sprejeli novo obliko notranje državne ureditve, je treba naglasiti, da smo obračunali z obliko, ki je bila ustvarjena po versajskem miru, ko nam je hotela neka klika velikosrbske buržuazije vsiliti svoj centralistični sistem, po katerem ostali narodi niso imeli nikakih pravic, prav tako pa tudi srbski narod ni imel pravic. Bratje in sestre, leta 1941. sem se sestal s svojimi tovariši in pričeli smo borbo na življenje in smrt, skupno s šumadijskimi kmeti, s srbskim narodom. Videl sem srbske vasi, videl sem srbske ceste in poti, vse to sem videl in sam sebi sem postavljaj tole vprašanje: »Kje je vse to bogastvo, o katerem so govorili v Hrvatski?« Videl sem nasprotno: slabe poti, malo šol, slabe higijenske razmere, prav tako, kakor je bilo tu v Hrvatski. Kar je šlo v Beograd, je šlo v žepe tistih, ki so takrat vladali. Danes v novi federativni Jugoslaviji pa ne more nihče več govoriti, da je ta alj oni nacionalno zatiran. Vsak bo in vsak je na svojem gospodar. V preteklosti smo videli posledice zatiranja. Videli smo posledice 1941. leta, ko je bila Jugoslavija v nekaj dneh uničena, ko se je zrušila, kakor papirnat stolp. V čem je bistvo tega? Bistvo tega je v tem, da narodi niso hoteli take Jugoslavije. Ne samo, da je niso hoteli Hrvati in Slovenci, prav tako je niso hoteli niti Srbi. Danes pa hočejo in sprejemajo novo Jugoslavijo vsi narodi enako.

Tistim, ki še govoričijo, da se lahko to, kar je prišlo, spremeni, tistim, ki še upajo, da se bo kar koli spremenilo, odgovarjam: Bratje in sestre, tu se ne da ničesar več spremeniti. Ne da se spremeniti zato, ker je ogromna večina vsakega jugoslovanskega naroda posebej sprejela novo

federativno Jugoslavijo. Ne da se spremeniti zato, ker se zavedamo tega, da je to zgodovinska potreba. Ne da se spremeniti, ker vemo, da brez enotnosti jugoslovanski narodi ne morejo obstojati, se ne morejo razvijati in se dvigati na gospodarskem in kulturnem polju. Poglejte, kaj je bilo s posameznimi malimi narodi v Evropi in kaj pomeni majhen narod, ko pride do velikih zgodovinskih trenutkov. Čim bolj bodo naši narodi — sedaj govorim o državljanih nove Jugoslavije — enotni, tem bolj bodo Jugoslovanski narodi pripravljeni, da se še bolj utrjujejo, tem bolj bo Jugoslavija gotova, da je ne bo smel noben sovražnik napasti. Poglejte, naša borba se je pričela v Srbiji in se razširila v štirih letih po vseh krajih naše dežele, po vseh krajih posameznih federalnih enot. Naše enote so bile boje od Djevdjelije, podile so sovražnika in so končale svoje delo na avstrijski meji, na meji bivše Jugoslavije, ki jo je Hitler prav tako zasužnjil. V teh štirih letih so se v te junaške enote naše nove armade vključevali sinovi vseh jugoslovanskih narodov. Vključevali so se, da bi zaključili svoje borbe na obalah Jadrana, v Trstu, v Gorici in ob Soči. Danes stoje tam ramo ob rami sinovi naše dežele brez razlike na narodnost in želim tukaj poudariti, da je prav taka enotnost potrebna tudi tukaj v vsakem mestu, v vsaki vasi Hrvatske, kakor tudi v vsaki vasi in mestu vsake federalne enote.

Naši partizanski odredi so od samega začetka nosili na svojih zastavah zapisana gesla bratstva in enotnosti jugoslovanskih narodov in pod temi gesli so se borili z nadmočnimi silami v najstrašnejših okoliščinah. Borili so se in zmagali. Ali ste videli doslej v zgodovini, da bi kdaj v borbi na življenje in smrt goloroki ljudje brez vsakršnih tvornic in skladišč, brez vsega, kar je potrebno za bojevanje, tako kakor naši partizanski odredi ne samo uspešno odbijali sovražnika, temveč tudi ustvarili v tem procesu tako armado, na katero so lahko ponosni vsi jugoslovanski narodi? To je rezultat te veličastne borbe, rezultat pripravljenosti onih, ki so se borili in ki so umirali za to veliko tvorbo naših narodov. Ali ste videli, kako je bilo v strašnem 1941. letu, ko je nemški osvajalec s pomočjo svojega hlapca Paveliča in kasneje izdajalca srbskega naroda Nedića ter izdajalca slovenskega naroda Rupnika, storil vse, da poglobi prepad ne samo med

narodi Hrvatske in Srbije, temveč med vsemi jugoslovanskimi narodi? Ali ste videli, da so v bivši Jugoslaviji storili vse, da bi bil ta prepad vedno večji? Če bi vse ostalo pri starem, bi bili videli, da bi ta prepad večno obstojal in da ti narodi ne bi mogli živeti v tej skupnosti. Toda tudi te največje ovire bratstva in enotnosti so odstranili tisti, ki so se borili s puško v roki. Naši borci so padali v Šumadiji, v Makedoniji, po bosanskih gorah, slavonskih gozdovih, po slovenskih planinah. Padali so, tisti pa, ki so ostali, so visoko držali zastavo z geslom bratstva in enotnosti. To, kar je ustvarjeno v vojni, je ustvarjeno s pomočjo vojske in naroda. Skupno smo plačevali. Prelito je morje krvi. Postavlja se vprašanje, kaj je dvigalo partizane, kaj jih je dvigalo v težki borbi, kako so mogli vzdržati lačni, pozimi celo lačni in bosí, kaj jih je grelo v tej strašni borbi? To je bila misel, da brez bratstva in enotnosti ni sreče med jugoslovanskimi narodi, ni sreče na vsem balkanskem polotoku. To geslo bratstva in enotnosti nam je zagotavljalo, da smo povsod, kjer koli smo hodili, dobili podporo našega zmučenega in obubožanega ljudstva. Našo vojsko je prav tako, kot je ta iz naroda zrasla, tudi narod vzdrževal. Narod je dajal tudi zadnjo skorjo kruha, samo da bi prehranil one, ki so držali puško v roki, da bi izvojevali veličastno zmago, ki jo imamo danes. To je poleg tega, da smo izgnali okupatorja, druga velika zmaga, ki smo jo izvojevali. Dolžnost nas vseh, kakor tudi vseh, ki so se dali zavesti z lažmi, je pa, da sedaj primejo za delo in da storijo vse, da bi to bratstvo in enotnost nikoli ne bila skaljena.

Mnogi še ne razumejo, kaj pomeni federativna Jugoslavija, federalna Hrvatska, federalna Srbija. To ne pomeni, da je mogoče potegniti mejo med to in ono federalno enoto in da ti preko te meje lahko delaš, kakor veš in moreš, jaz pa bom tu kakor vem in znam! Ne! Te meje morejo biti podobne belim črtam v marmornem steburu. Meje federalnih držav v federativni Jugoslaviji niso meje razdruževanja, temveč meje spajanja. Kaj pomenijo federalne enote v današnji novi Jugoslaviji. Te ne smatramo za splet novih držav, temveč ima to bolj značaja administrativnega svobodnega vladanja nad samim seboj. To je značaj neodvisnosti vsake federalne enote, popolne neodvisnosti v smislu svobodnega kulturnega in go-

spodarskega razvoja. Istočasno pa to ne pomeni, da vas v Hrvatski ne sme zanimati, kar se godi v Srbiji. To ne pomeni, da če je vaš gospodarski položaj boljši, ne smete pomagati državi, na primer Srbiji ali drugi federalni enoti ali obratno. To pomeni tekmovati v dobrem, pomagati bratom, ker so sedaj bratje razmejeni, toda so vendar pod isto streho. To je skupnost, to je skupna hiša, ena celota, na znotraj pa vsak gospodari na svojem in se razvija kulturno in gospodarsko v novi federativni Jugoslaviji. Tako federativno Jugoslavijo so sprejeli ne samo naši narodi, temveč je postala popularna v mnogih deželah, kjer ni rešeno nacionalno vprašanje. To je primer, kako znajo naši narodi v najtežjih dneh svoje zgodovine urediti svoje notranje vprašanje. Opozarjam vas, da v novi federativni Jugoslaviji ne sme biti prostora za šovinizem, za neki negativni lokalni patriotizem, ker bi bila to samo ovira in škoda, ne samo za dotično federalno enoto, temveč za vso Jugoslavijo. Vprašanje šovinizma in negativnega lokalnega patriotizma je treba črtati z dnevnega reda. To ne sme obstojati. Hrvati danes nimajo pravice, da se sklicujejo na zatiranje od 1918. do 1941. leta. Dovolite, da vam povem kot Hrvat, kaj je bila ta doba od 1918. do 1941. leta. To je bila strašna šola in strašen pouk, ne samo za Srbe, temveč za vse nas. In zato se moremo in moramo zavedati, da je vse, kar je bilo, oprano s krvjo najboljših sinov vseh jugo-lovanskih narodov in da je to treba črtati z dnevnega reda. Tisti, ki bi se še drznil delati nasprotno, je sovražnik ne samo nove federalne Hrvatske, ta Hrvat je sovražnik Hrvatov. Poglejte ogromno državo, našo veliko bratsko Sovjetsko zvezo. Poglejte, koliko narodov je tam, tudi neslovanskih, pa vendar žive bratsko in v slogi. Vidite, da so bili oni, ker so bili složni in enotni, tisti, ki so prvi zlomili največjo silo na svetu — nemškega osvajalca, in vse one, ki so mu pomagali. In mi tu v Jugoslaviji, ki se po jeziku mnogo ne razlikujemo, naj bi nadaljevali ono staro medsebojno zmedo in dovolili, da ta zmeda še nadalje obstoji? To bi bila strašna tragedija za bodočnost naše dežele. Nahajamo se na veliki zgodovinski prelomnici združevanja Slovanov na Balkanu. Dokler smo bili med seboj v sporih, smo mogli postati plen največjega sovražnika vseh Slovanov — plen nemškega osvajalca na Balkanu. Mnogokrat se je dogajalo v zgodovini, da so se hrvatski sinovi borili na vseh evropskih poljih za tuje interese.

In sedaj nekaj besedi v zvezi s koncem vojne in v zvezi z gotovimi vprašanji, ki še niso razčiščena in ki čakajo svoje rešitve na mirovni konferenci. Samo v nekolikih besedah bom pregledal današnji položaj. Širijo se razni glasovi o tem, da obstoja med namj in zavezniki spor, in tako dalje. Vsi ti glasovi so neosnovani. V tej borbi smo izmed vseh zaslužjenih dežel v Evropi postali najzvestejši in najmočnejši zavezniki naših zaveznikov proti skupnemu sovražniku vseh združenih narodov. V tej borbi smo dali 300.000 mladih življenj našega naroda. Borili smo se, da bi osvobodili svoje deželo, da bi jo zboljšali, da bi postala srečna skupnost, toda borili smo se tudi za one naše brate, ki so bili zaslužjeni nad 20 let.

Stvar je v tem, da smo pravično rešitev o dokončnem priključenju teh krajev k Jugoslaviji, za katere smo se borili, prepustili mirovni konferenci. Mi nismo postavili s svojo osvoboditvijo, ali kakor pravijo, z okupacijo teh krajev, nikogar pred gotova dejstva. Mi smo prav tako s silo svojega orožja prispeli na Sočo in naprej v Furlanijo, kakor so zavezniki s silo svojega orožja premagali sovražnika v Afriki in prispeli do Soče. Na Soči smo se srečali. Mi nismo s tem, da smo preganjali sovražnika tako daleč, do koder smo lahko prispeli, ničesar uzurpirali. Zato bi bilo napačno in bi bila velika krivica obtoževati nas, da smo postavili nekoga pred gotova dejstva in da smo s silo orožja vzeli nekaj, kar nam po mednarodnih zakonih še ni odobreno. Mi nismo prišli v Istro, v Trst in na Sočo, da bi zaveznike postavili pred gotovo dejstvo in si te kraje prisvojili, temveč smo prišli zato, da uničimo in pomagamo uničiti največjega sovražnika civilizacije — fašistično Nemčijo. Bila bi velika krivica proti našim narodom, ako bi nas sedaj zaradi tega hoteli obtoževati, da gremo sedaj od tam neupoštevajoč to, da so nas Istra, Trst in Primorska stali v zadnjih desetih dneh borbe mnogo tisoč mrtvih. Pravico imamo, da ostanemo tam kot zavezniki, ker hočemo, da se nam priznajo zavezniške pravice, kakor so nam pripoznane dolžnosti. Tako je mogoče rešiti to vprašanje in rešili ga bomo, ker ne delamo nepremišljeno. Mi smo dali dosti žrtev in danes imamo 1,700.000 prebivalcev v Jugoslaviji manj, kakor smo jih imeli 1941. leta.

Ako so imeli zavezniki prej kak dogovor o področjih okupacije, ne more biti to razlog, da ne bi mi zaščitili naših zaslužjenih bratov. Maršal

Alexander in jaz sva se že prej dogovorila, da bo en del okupiran po njegovih četah, toda mi smo prišli prvi, da bi zaščitili naš živelj, da ga italijanski fašisti ne bi več klali, da premagana Italija ne bi več s pomočjo fašističnega terorja terorizirala slovenskega prebivalstva v teh krajih. Nikoli nam ne bi zgodovina oprostila, če bi te naše brate pustili nezaščitene po vsem tem, ko so tudi sami prelivali kri za svojo svobodo. Nismo mi tisti, ki hočemo nekaj vzeti s silo, temveč hočemo doseči naše pravice. Glejte kaj se danes dogaja. Borili smo se in prelivali smo kri za skupno zavezniško stvar. Že tedaj so v Italiji sprožili vprašanje Trsta in Istre, za katera pripovedujejo, da so dali 600.000 življenj. Zakaj drugi ne plačajo! Zakaj se nekateri računi plačujejo s slovenskim življenjem? Mi pričakujemo končno pravo besedo od mirovne konference. Italija je do včeraaj požigala po naši Dalmaciji, po Bosni in Liki, kaj vse so njeni vojaki in fašisti, ki so bili tam, storili naši deželi! Do kraja so oropali naše kraje, oropali naše vasi, pobili na desetine in desetine tisočev najboljših naših sinov, meščanov in kmetov in sedaj prihaja Italija z nekimi pretenzijami do nas. Mi ji ne priznamo zavezniških pravic. Zahtevamo, da nam plača ono, kar nam je storila. Italijani hočejo, da ostanejo Istra, Trst, Primorska ter celo Reka in Zadar njim in na kaj smo pripravljene mi? Mi smo pripravljene najprej, da razčistimo naše račune, potem pa želimo živeti v najboljšem prijateljstvu z italijanskim narodom. Lahko rečem, da se bo ta stvar vsekakor rešila, da se bomo sporazumeli z zavezniki, toda prav tako lahko rečem, da bomo trdno stali in branili naše pravice. Zato je potrebna enotnost, zato je potrebno bratstvo, zato je potrebna nova sila Jugoslavija. Ne morejo Slovenci sami braniti svojih mej, niti Hrvati ne morejo braniti svojih mej sami, niti Srbi niti en narod sam zase, temveč skupno.

Drag bratje in sestre, slišali ste, ker se je o tem govorilo in pisalo, da je Jugoslavija podpisala odnosno, da sem jaz podpisal prijateljsko pogodbo s Sovjetsko zvezo. To je akt, ki smo ga podpisali, da bi se zavarovali nasproti vsaki eventualnosti v bodočnosti. Težnja narodov Jugoslavije je, da žive v bratstvu in slogi z našim velikim zaveznikom — Sovjetsko zvezo in ta težnja izvira iz naših potreb. Med našim bivanjem v

Moskvi in Kijevu smo na svoje oči videli in na svoja ušesa slišali, kako narodi Sovjetske zveze ljubijo jugoslovanske narode. Jugoslovanski narodi so si to ljubezen pridobili s tem, da so v najtežjih časih, ko so nemški osvajalci z vso silo navalili na Sovjetsko zvezo, ostali zvesti svojim bratom v Sovjetski zvezi brez vsakršnih pogodb. Narodi Jugoslavije so lahko sedaj mirni za svojo usodo, lahko se mirno razvijajo v vsakem pogledu, mirno se lahko prepuste izgradnji svoje porušene dežele. Trdno smo se povezali s Sovjetsko zvezo, ker je to v interesu naše dežele in v interesu obeh zaveznikov. Po zaslugi izdajalske politike onih, ki so vladali v bivši Jugoslaviji, je bila naša dežela s kitajskim zidom ločena od velike Sovjetske zveze. Naš prvi korak po koncu te vojne je bil, da se povežemo s Sovjetsko zvezo, da bi popravili napake iz preteklosti. Naša dežela želi, da živi v miru in slogi z zavezniškimi narodi, z vsako državo, ki nima namenov, da škoduje interesom naše dežele. Voditelji nove Jugoslavije so mnogokrat izražali svoje želje, da ostanemo prav tako trdno povezani tudi v miru z našimi velikimi zavezniki in drugimi narodi, ki so bili zaslužjeni od nemških osvajalcev, kakor smo bili povezani v času vojne. Od naših strani ni nikakih ovir za vzdrževanje teh vezi. Mi jih bomo vzdrževali. Z ozirom na to moramo povedati, da želimo, da vsakdo spoštuje naše pravice in naš doprinos, ki smo ga dali v tej veliki borbi.

Sedaj pa nekoliko besedi o nalogah, ki stoje pred nami. Vojaki se še niso vrnili na svoje domove, toda ne smemo čakati, da se vrnejo domov, temveč moramo vsi po svojih sposobnostih pričeti delo. Imamo nekatere kraje, kjer je že prišel do izraza ustvarjalni polet tako delavcev kakor inteligence in vseh drugih slojev. Delavci ne stoje v današnji novi Jugoslaviji več v takem odnosu do države, kakor so stali do 1941. leta. V novi Jugoslaviji imajo narodi svoje pravice in ni več nikogar, ki bi druge narode zatiral in jasno je, da imajo v novi Jugoslaviji tudi delavci svoje pravice. Nova Jugoslavija ceni delavce, kmete in inteligenco, ker so to elementi, ki morajo skupno dati vse iz sebe, da bi našo deželo čim prej izgradili. To smo dolžni onim, ki so se borili po gorah, to smo dolžni onim, ki so šli v borbo z idealom, to smo dolžni onim, ki so za te ideale padali. Vsem tem smo dolžni in svoj dolg moramo

izpolniti. Ne bom in ne morem vam tu govoriti o posameznih in vseh nalogah, ki stoje pred nami. Imamo porušene mostove in železnice. Da bi bilo mogoče pravilno razdeliti živila, se moramo z vsemi silami vreči na popravilo železnic, cest in mostov, da bi zagotovili prevoz. Da bi bil zagotovljen obstoj vsakemu državljanu, bi bilo treba zasejati vsako ped zemlje. Ako ni nikogar, ki bi jo posejal, bodo storile to naše delovne brigade. One bodo zasejale in imeli bomo kruha, kolikor ga je potrebno za vsakdanje življenje, da bomo popolnoma neodvisni od vsake pomoči. Mi hočemo ustvariti močno in cvetočo Jugoslavijo! To ni fraza, to bomo v najkrajšem roku dosegli.

Titov govor v Ljubljani

Bratje in sestre! Tovariši in tovarišice!

Dovolite mi, da vas pozdravim v vaši slovenski, v naši jugoslovanski Ljubljani. Ta današnji veličastni zbor je dokaz, da so srca Slovencev, ogromne večine slovenskega ljudstva, utripala skupno s srci ljudstva Hrvatske, Srbije, Makedonije, Črne gore, Bosne in Hercegovine, ko se je leta 1941. zrušila na našo državo tedaj največja sila v Evropi.

Slovenski narod, združen v Osvobodilni fronti, je v teku štirih let svoje neomahljivosti dokazal, da je pripravljen raje poginiti do zadnjega, kakor postati suženj svojega večnega sovražnika — nemškega osvajalca. Ni bilo lahko, to so bila težka leta, težka leta trpljenja in krvavega okupatorjevega terorja, težka leta neenakih borb, borb skoraj golorokih ljudi z do zob oboroženimi bandami nemških osvajalcev in njihovih pomočnikov, slovenskih izdajalcev, bele garde pod poveljstvom sivolasega izdajalca Rupnika. Zgodovina borb Slovencev je enaka zgodovini borb Hrvatov, Srbov in vseh ostalih narodov v Jugoslaviji. Tako danes, tu na ulicah Ljubljane, lahko smelo trdimo, da smo izvršili svojo dolžnost do skupne domovine, da je Slovenija izvršila svojo dolžnost do svoje ožje domovine in do svoje širše domovine, do nove federativne demokratične Jugoslavije. Naša borba z največjim sovražnikom Slovanov, človeštva, kulture in napredka je končana.

Slovenija je osvobojena. To je vaše delo, to je delo vseh vas, najboljših sinov Slovenije in sinov vseh narodov Jugoslavije. Osvobojeni so naši bratje v Istri in Slovenskem Primorju. Niso pa še osvobojeni naši bratje na Koroškem. Oni čakajo na svojo osvoboditev. V vašem imenu in v imenu cele Jugoslavije — nove federativne Jugoslavije — izjavljam, da nismo pozabili na naše brate na Koroškem, ki danes žal še dalje drhtijo in trpijo pod terorjem gestapovcev, preoblečenih v druge uniforme. Številni so primeri. Komaj nekaj dni je minulo od tedaj, ko so morale naše čete zapustiti Koroško, in že čujemo stokanje in klice **na pomoč naših bratov** na Koroškem.

S tega veličastnega zbora sporočamo našim zaveznikom, da od sedaj odgovornost za vse, kar se tamkaj dogaja, ne pada na nikogar drugega, kakor samo na njih. Pozivamo, da drže svojo obljubo, da jo izpolnijo, tisto, ki so jo dali v Atlantski pogodbi, da bo imel vsak narod pravico do samoodločbe. To sporočamo zaveznikom in zahtevamo od njih, da zaščitijo naše prebivalstvo pred tistimi preganjalci, ki so ga preganjali stoletja in najhujše pa v zadnjih letih.

Naše slovensko Primorje je po dolgih letih osvobojeno, toda nastali so neprijetni dogodki, nastal je nesporazum. Hoteli so nas obdolžiti, češ da smo izkoristili to vojno za nekakšne osvajaalne cilje. Hoteli so nam napriliti, da hočemo tu v zahodni Evropi postaviti naše zaveznike pred dovršeno dejstvo. Ne! Nismo postavili zaveznikov pred dovršeno dejstvo. Samo Nemce smo postavili pred dovršeno dejstvo, Nemce, katere smo tam tolkli in premagali. Izvršili smo samo svojo zavezniško dolžnost. Izvršili smo jo stoodstotno. Izvršili smo jo vestno do konca. V imenu vsega ljudstva, ne samo slovenskega, temveč vseh narodov Jugoslavije, odločno odbijam očitek, da imamo kakršen koli namen nekaj s silo osvojiti. Ni nam treba s silo osvajati tistega, kar je naša pravica, ker verjamemo, da bodo zavezniki izpolnili svojo obljubo, dano v Atlantski pogodbi, da bodo narodi, vsi narodi, ki so zaslužjeni, imeli pravico, da sami odločajo o svoji usodi. V tem slučaju se nam ni treba bati za naše tamkajšnje brate.

Smatramo, da smo s svojimi borbami z našimi žrtvami, z našimi napori na strani zaveznikov dovolj jasno dokazali, da smo zvesti skupni zavezniški stvari in da ne želimo ničesar drugega, kakor da živimo v miru in da bodo naši zaslužjeni bratje osvobojeni. Strašna zabloda bi bila s strani onih, ki bi nam to kratila. Strašna tragedija bi bila, če bi se morali ponovno boriti za ono, kar smo v tej vojni izvojevali. Naše ljudstvo, naši narodi v Jugoslaviji, vsi skupaj, brez razlike, Slovenci, Hrvati, Črnogorci, Makedonci, Bosanci ali Hercegovci, vsi skupaj so trpeli in skupno dajali ogromne žrtve v tej veliki borbi vseh svobodoljubnih narodov. In zakaj mora sedaj, zakaj mora ravno sedaj izmučena in razrušena Jugoslavija, biti prva, ki bi jo doletela krivica? Dejali so, da je ta vojna pravična vojna, in mi smo jo kot tako tudi smatrali. Zahtevamo pa tudi pravičen zaključek. Zahtevamo, da bo vsak gospodar na svojem in nočemo plačevati tujih računov. Nočemo biti drobiž za podkupovanje. Nočemo, da nas mešajo v neko politiko interesnih sfer. Zakaj bi se našim narodom

štelo v zlo, ker žele biti v vsakem pogledu neodvisni in nam hočejo zdaj to neodvisnost omejevati ali kratiti. Nočemo biti več od nikogar odvisni, in to ne glede na to, kar pišejo, kar govore, a piše se mnogo, piše se grdo, piše se nepravilno, piše se nedostojno za one ljudi, ki žive v zavezniških državah. Krivica se dela s takšnim pisanjem naši izmučeni domovini. Ni tukaj samo Tito, tukaj je Jugoslavija, tu je Slovenija, tu je Hrvaška, Makedonija, Bosna, Hercegovina in Crna gora, tu so narodi, ki so dali milijon in sedemsto tisoč žrtev v tej vojni. Toda blato in klevete, katere sicer padajo na Tita, padajo na vse nas, padajo na one žrtve, ki leže v grobovih in katerih kosti so razmetane širom naše domovine, po dolinah in gorah. Takšnih žalitev naši narodi ne morejo trpeti in nočejo trpeti. Mi želimo živeti v miru, mi želimo, da po tej katastrofi mirno gradimo svojo opustošeno domovino. Nočemo storiti niti en nepremišljen korak. Toda kakor smo bili ponosni v naših nesrečah in smo tedaj, ko je največji osvajalec zaslužnil našo domovino, šli rajši v borbo, da poginemo do zadnjega, kot da bi pripognili glavo, tako bomo tudi sedaj dosledni v svojem ponosu, dostojno branili svoje pridobitve in jih tudi ubranili.

Prepričan sem, da je celotno napredno človeštvo, ono, kar je najboljšega v človeštvu, na naši strani. Ne moremo dovoliti, da se nam vsili zgodovinska krivica, da se nam naprti nekaj, kar ne izvira od nas. Hočemo, da ves svet ve, da Jugoslavija, ki se je borila, ne zahteva nič drugega, kakor to, da bodo njeni narodi, sinovi njene krvi, v okviru njenih meja. To je naša pravica. Če so se v pretekli vojni godile krivice, zlasti ob zaključku, ko še ni bilo Jugoslavije, in se je šele ustvarjala v Versaillesu za zeleno mizo, če so takrat izdajalec in nekateri politiki, ki so zastopali to Jugoslavijo, lahko dajali kose naše domovine, lahko dajali sto in stotisoče naših bratov in sestrj pod tuji jarem, vedite, da je danes druga situacija. Današnja Jugoslavija je nova Jugoslavija, vzrasla iz krvi in kosti sto in sto tisočev najboljših sinov. Danes je druga Jugoslavija, ki je dozorela v srcu vsakega državljana te države, ki natanko vodi račun o svojih pravicah in o svojih bratih. Takšno Jugoslavijo ljubijo vsi narodi Jugoslavije. Ni niti enega naroda, ki ne bi želel biti v tej skupnosti, ker je to skupnost bratstva, onega bratstva, ki je skovano v veličastni borbi. To je nova Jugoslavija, in mi ničesar drugega ne zahtevamo, kakor to, da jo vsi kot tako gledajo in da jo upoštevajo. S to Jugoslavijo se ne da mešetariti, niti trgovati.

Kar se tiče onih izdajalcev, ki so bili v državi sami, v vsakem narodu posebej, to je stvar preteklosti. Roka pravice, roka maščevalka našega ljudstva je že dosegla ogromno večino, a samo manjšemu delu izdajalcev se je posrečilo pobegniti pod okrilje pokroviteljev izven naše dežele. Ta manjšina ne bo nikdar več gledala naših divnih planin, naših cvetočih polj. Če bi se to vendarle zgodilo, bo to trajalo zelo kratek čas. Naši narodi so v tej veličastni borbi dali izraza svojemu globokemu patriotizmu, ne samo patriotizmu vsakega ljudstva posebej, vsakega naroda posebej, temveč globokemu jugoslovanskemu, slovanskemu patriotizmu. Vsakdo, ki bi se odločil, da od zunaj ruši ta splošni jugoslovanski, ta obče slovanski patriotizem, bi naletel na granitni zid in razbil bi si ne samo nos, temveč tudi glavo. Torej v zvezi s tem so propadli vsi računi, vsi računi z nekimi izdajalci, ki so pobegnili ali se še skrivajo v državi. Sedaj je prišel čas, da pridobitve, ki smo jih priborili, utrdimo, da izgradimo našo domovino, da pokažemo v dobi obnove prav tako navdušenje in prav takšen elan, kakor smo ga pokazali v borbi.

Dragi bratje in sestre Slovenije! Zagotavljam vas, da bo vlada federativne demokratske Jugoslavije storila vse, da skupno z vašo federalno vlado Slovenije, s prvo vlado, ki so jo Slovenci dobili po tolikih stoletjih svojega obstanka, sodeluje v najtesnejših stikih, da bomo storili vse, da bodo Slovenci uživali take pravice in da dobijo v Jugoslaviji tak položaj, ki jim po njihovih žrtvah in trpljenju pripada. Ob zaključku vam lahko povem, da uživa Slovenija posebne simpatije vseh narodov ostalih federalnih edinic. Ona uživa te simpatije zaradi tega, ker je bila prva, ki je 1941. leta izkusila vsa zverstva in preganjanja, ker so Slovenijo hoteli prvo popolnoma zaslužniti in uničiti njene prebivalce.

Izseljevanje, preganjanje in teror, to so bile metode, ki so se najprej uporabile v Sloveniji. Vsi smo trepetali za vas, četudi smo bili v težkem položaju, toda bili smo vseeno v boljšem položaju kakor vi. Živeli ste tako rekoč stisnjeni od dveh strani, med dvema velikima fašističnima osvajalcema.

Bali smo se za vas, toda verovali smo, da boste vzdržali in nismo se varali. Slovenija je vzdržala. Slovenija je prvič v svoji zgodovini tako zedinjena, tako monolitna, da so lahko nanjo ponosni tudi vsi ostali narodi Jugoslavije.

Naj živi federalna Slovenija v federativni demokratični Jugoslaviji!
Smrt fašizmu — svobodo narodu!

Lir 6'—
RM 2'10